

KULBRÆNDEREN

„NU HAR DU VEL BAADE LEVEMAADE
OG SKILLINGER,“ SA KJÆRRINGEN

SAA GIK DE IND OG GJORDE KNÆ-
FALD FOR KULBRÆNDEREN

Der var engang en kulbrænder som havde en søn, og han var ogsaa kulbrænder. Da faren var død, giftede sønnen sig, men han vilde ikke tage sig noget til; skrøbelig var han til at passe milen ogsaa, og tilsidst vilde ingen ha ham til at brænde kul mere. Men saa havde han faat brændt en mile engang da, og reiste til byen med nogen kullass og solgte, og da han havde solgt dem, rangled han ud paa bygaden og saa sig om. Paa hjemveien kom han i lag med granner og bygdefolk, og turte og drak og pratede om alt det han havde set i byen. Det artigste han saa, sa han, det var at der var saa mange prester, og dem gik alle folk og hilste paa og tog af sig huen for; „jeg skulde ønske jeg var prest jeg ogsaa, saa hilste de kanske paa mig og; nu læst de mest ikke se mig,“ sa han.

„Ja, er du ikke andet, saa er du da svart nok til prest, du og,“ sa grannerne til kulbrænderen; „men nu er vi paa færd den ligevel, saa kan vi reise paa auktion efter gamlepresten og faa os en taar, og imens kan du købe kappen og kragen,“ sa de. Ja, de gjorde saa, og da han kom hjem, havde han ikke en skilling igjen.

„Nu har du vel baade levemaade og skillinger?“ sa kjærringen.

„Ja, nu skal det bli levemaade, mor,“ sa kulbrænderen, „for nu er jeg blit prest!“ sa han; „her ser du baade kappen og kragen!“ — „Det skal du faa mig til at tro; sterkt øl gjør store ord,“ sa kjærringen; „du er lige sæl, hvad for en ende der snur op, du,“ sa hun. „Du skal hverken syte eller kyte af milen, før kullene er kjølnet,“ sa kulbrænderen.

Saa var det en dag der reiste saa mange presteklædte folk forbi hos kulbrænderen paa veien til kongsgaarden, saa de kunde skjønne der var noget paa færde der. Ja, kulbrænderen vilde være med han ogsaa og tog paa sig presteklærne. Kjærringen mente det var vel saa vist at være hjemme, for kom han til at faa en hest at holde for en storkar, saa gik den vel i struben den tobaksskillingen han fik for det ogsaa. „Alle taler om drikken, men ingen om tørsten, mor,“ sa manden, „des mere en drikker, des mere en tørster,“ sa han, og saa strøg han til kongsgaarden. Der blev alle de fremmede bedt ind til kongen, og kulbrænderen fulgte med, han ogsaa. Saa sa kongen til dem at han havde mistet den dyreste fingerringen sin, og han trodde vist at den var stjælen. Derfor havde han bedt sammen alle de prestlærte i landet, om der var nogen af dem som kunde sige ham hvem tyven var. Og saa lovte han ud at han skulde lønne den som kunde sige det; var han i prestelæren, skulde han faa kald; var det en prest, skulde han bli provst; var det en provst, skulde han bli bisp, og var han bisp, skulde han bli nærmest efter kongen. Saa gik kongen fra den ene til den andre, og spurte dem allesammen, og da han kom til kulbrænderen, saa sa han: „Hvem er du?“ — „Jeg er den vise prest og den sande profet,“ sa kulbrænderen. — „Saa kan vel du sige mig hvem der har taget ringen min da?“ sa kongen.

„Ja, det er ikke rent ud af von og vett, at det som er skedd i mørket, kan syne sig i lyset,“ sa kulbrænderen, „men det er ikke alle aar at laksen leker i furutop,“ sa han. „Nu har jeg læst i syv aar for mig og mine, og har ikke faat kald endda, saa skal tyven frem, maa jeg ha god tid og meget papir, for jeg maa skrive og regne gjennem mange land.“

Ja, han skulde faa god tid og saa meget papir han vilde, naar han bare kunde skaffe tyven frem.

Saa kom han op paa et kammer for sig selv i kongsgaarden, og der var det ikke længe før de skjønnte at han maatte kunne mere end Fadervor, for han skrev op saa meget papir, at det laa der i store hober og hauger, og der var ikke én som skjønnte et ord af alt det han skrev, for det saa bare ud som kroger og kragetær. Men tiden led, og han fik ikke greie paa nogen tyv. Saa blev kongen kjed af det, og saa sa han, at kunde han ikke skaffe tyven frem om tre dager, saa skulde han miste livet.

„Den som skal raa, faar ikke være for braa; en kan da ikke kare ut kullene, før milen er slukt,“ sa kulbrænderen. Men kongen blev ved sit, han, og kulbrænderen skjønnte det, at livet hans ikke var meget værdt. Nu var der tre af kongens tjenere som vartet ham op hver sin dag, og disse tre havde været sammen om at stjæle ringen. Da den ene tjeneren kom ind og tog af bordet efter kveldsverden og gik ud igjen, drog kulbrænderen et dybt suk og saa

efter ham: „Det var den første,“ sa han; han mente den første af de tre dager han hadde igjen af livet sit. „Denne presten kan mere end made sig,“ sa tjeneren, da han fik kammeraterne for sig selv, og saa fortalte han at han havde sagt at „jeg var den første,“ sa han. Den andre, som varted ham op den næste dag, skulde da lægge vel merke til hvad han sa, og rigtig nok, da han tog ud efter kveldsverden, glante kulbrænderen stort paa ham og sukked saart, og saa sa han: „Det var den andre.“ Saa skulde den tredje lægge merke til hvorledes han bar sig den tredje dagen, og det gik værre og ikke bedre; for da tjeneren tog i døren og skulde gaa med kopper og kjørelid, saa folded kulbrænderen hænderne og sa: „Det var den tredje,“ og saa sukked han som hjertet vilde briste.

Han kom ud til kammeraterne med aanden i halsen og sa det var grei sag at presten vidste det, og saa gik de ind og gjorde knæfald for kulbrænderen og bad og velsigned, han maatte ikke sige det var dem som havde taget ringen; de skulde gjerne give ham hundrede daler hver, naar han ikke vilde føre dem i ulykken. Det lovte han baade visst og vel, der skulde ikke komme nogen i ulykke, naar han fik pengene og ringen og en stor grøtklat. Den balled han ringen vel ind i, og lod saa en af dem give den til den største galten til kongen, og gjæte den, saa den ikke gav den fra sig igjen.

Om morgenen kom kongen; da var han ikke grei, og vilde ha ret paa tyven.

„Ja, nu har jeg regnet og skrevet gjennom mange land,“ sa kulbrænderen, „men det er ikke noget menneske som har stjålet ringen,“ sa han. „Pøh! hvem er det da?“ sa kongen. „Aa, det er den store galten til kongen,“ sa kulbrænderen. Ja, de tog og slagted galten, og ringen havde den i sig; det var riktigt nok det. Saa fik kulbrænderen prestekald, og kongen var saa glad at han gav ham hest og gaard og hundrede daler paa kjøbet. Kulbrænderen var ikke længe om at flytte, og den første søndagen da han var kommet i kaldet, skulde han til kirken og læse op kaldsbrevet, men før han reiste, skulde han ha dugurd; saa la han fra sig kaldsbrevet paa fladbrødet, men tog saa feil og dypped brevet ned i soddgryden, og da han kjendte det var seigt at tygge, gav han hunden hele beten, og den slugte det med det samme.

Nu vidste han ikke hvorledes han skulde stille sig. Men til kirken maatte han, for almuen ventet, og da han kom did, reiste han op paa prækestolen med det samme. Der begyndte han at hæve sig slig at alle tænkte, det er vist svært til gilde prest. Men da det bar til, blev det ikke saa gildt endda.

„De ord, mine tilhørere, som I skulde faat høre denne dag, fór i hundene, men kom igjen en anden søndag, mine kjære sognefolk, saa skulle I faa andet at høre! og dermed er denne præken ude.“

Det syntes almuen var en underlig prest, for slig præken havde de aldrig hørt; men saa mente de, „han tør vel bli bedre, og blir han ikke det, saa skal der vel bli en raad med ham.“ Den næste søndagen, da der var messe igjen, var der saa fuldt af folk som vilde lye paa den nye presten, at der mest ikke var rum til dem i kirken. Ja, han kom da ogsaa, og reiste op paa prækestolen med det samme; der stod han en stund og sa ikke et ord, men saa smeldte han paa med én gang og ropte: „Hør du gamle Bukke-Berit, hvorfor sidder du saa langt bag i kirken?“ — „Aa, jeg har slige sunde sko, far,“ sa hun. „Aa, du kunde tage dig et gammelt purkeskind og gjøre dig ny sko, saa kunde du komme ligesaa langt frem i kirken du, som de andre dannekvinder. — Forresten saa maa I betænke hvad for vei I gaar paa; for jeg ser, naar I kommer til kirken, saa kommer somme nordenfra og somme søndenfra; og det samme er det naar I reiser fra kirken igjen; men I stane vel, og da spørges det hvor det blir af jer. Ja, hvem ved hvor det blir af os allesammen? — Saa skal jeg lyse op om en svart mær, som er blit borte for gamle prestemor. Hun har hovskjeg og hængeman og mere sligt som jeg ikke vil nævne paa dette sted. — Og saa har jeg et hul paa min gamle bukselomme, det ved jeg, men ikke I; men om nogen har en lap som kunde høve til hullet, det ved hverken I eller jeg.“

Denne præken var nogen af almuen noksaa velnøide med. De trodde ikke andet end at der blev en brav prest af ham med tiden, sa de, men de fleste syntes det var altfor galt, og da det blev provstemesse, saa klagede de paa presten og sa, at slige præker havde ingen hørt før, og saa var der en som mindtes den sidste og læste den op for provsten.

Det var en meget god præken, sa provsten; ti det var venteligt at han havde talt i lignelser om at søge lyset og sky mørket og dets gjerninger, om dem som gik paa den brede eller paa den trange vei; og især, sa han, var det som han lyste op om den svarte prestemærren, en herlig lignelse om hvorledes det skulde gaa med os til slut. Lommen med hullet paa, det skulde betyde hans trang, og lappen var offer og milde gaver han ventet af menigheden, sa provsten.

„Ja, saa meget skjønne vi og, det var prestesækken det!“ ropte de.

Til slut sa provsten han syntes at menigheden havde faat saadan en brav og forstandig prestemand, at de ikke burde klage paa ham, og enden blev at de ikke fik nogen anden; men da de syntes det blev værre og ikke bedre, saa klagede de til bispen.

Ja, langt om længe kom han ogsaa, da det skulde være bispemesse. Men dagen før havde kulbrænderen været i kirken, saa ingen vidste om det, og saget løs prækestolen, saa det var saavidt den hang der, naar en gik varlig

op paa den. Da saa menigheden var samlet, og han skulde til at præke for bispen, listed han sig op paa stolen og begyndte at lægge ud, saa som han pleide; men da han havde holdt paa en stund, tog han haardere i, slog ud med armene og ropte høit: „Er der nogen her som har noget ondt eller nogen ugjerning paa sig, da er det bedst at han forlader dette sted; ti i denne dag vil der ske et fald hvis mage ikke har skedd siden verdens skabelse,“ og dermed slog han i stolen, saa det dundred, og prækestolen og presten og hele hurven ramled ned over kirkevæggen med et brag, saa almuen satte ud af kirken, som den yderste dag holdt paa at komme.

Men da sa bispen til almuen at han undredes paa, at menigheden kunde klage over en prestemand som havde saadanne gaver paa stolen og saa megen visdom, at han kunde forudsige tilkommende ting. Han syntes han mindst burde være provst, sa han, og det varte ikke længe heller før han blev det. Saa var der ingen raad, de fik drages med ham.

Nu var det saa, at kongen og dronningen der i landet ikke havde nogen barn, men da kongen fik høre at der kanske kunde komme et, var han nyfiken efter at vide om det skulde bli en arving til land og rige, eller om det bare skulde bli en prinsesse. Saa blev alle de lærde i landet samlet til slottet, forat de skulde sige hvad det blev til. Men da der ikke var nogen af dem som kunde det, saa husked baade kongen og bispen paa kulbrænderen, og det var ikke længe før de fik ham imellem sig og spurte ham ud. Nei, han kunde ikke han heller, sa han, for det var ikke godt at gjætte det som ingen kan vide.

„Ja, ja,“ sa kongen, „jeg er lige glad, enten du ved det eller du ikke ved det, jeg; men du er jo den vise prest og sande profet, som kan forudsige tilkommende ting; og vil du ikke sige det, skal du miste baade kappe og krave,“ sa kongen. „Men det er det samme, jeg skal prøve dig først,“ sa han, og saa tog han det største sølvkruset han eide, og gik ned i stranden.

„Kan du sige mig hvad der er i det kruset,“ sa kongen, „saa kan du nok sige det andre og?“ sa han og holdt paa kruslaaget.

Kulbrænderen vred bare hænderne og bar sig ilde: „Aa, du ulykkeligste kryb og krabbe paa denne jord, hvad har du nu for alt dit slid og dit slæb!“ sa han.

„Ja, der ser du om du ikke vidste det!“ sa kongen, for han havde en stor krabbe i sølvkruset. Saa maatte kulbrænderen ind i storstuen til dronningen. Han tog en stol og satte sig midt paa gulvet, og dronningen gik frem og tilbage i stuen.

„En skal ikke gjøre baas til ubaaren kalv, og ikke trætte om navnet, før barnet er født,“ sa kulbrænderen; men sligt har jeg hverken hørt eller set,“

sa han; „naar dronningen gaar mod mig, saa tror jeg mest det blir en prins, og naar hun gaar fra mig, ser det ud som det var en prinsesse“: det var tvillinger, saa kulbrænderen traf det den gangen ogsaa. Og for det han kunde sige det som ingen kunde vide, fik han penger i lassevis, og saa blev han den nærmeste næst kongen. Trip trap trille, han blev mere end han vilde.

OG SAA BLEV HAN DEN NÆRMESTE
NÆST KONGEN